

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

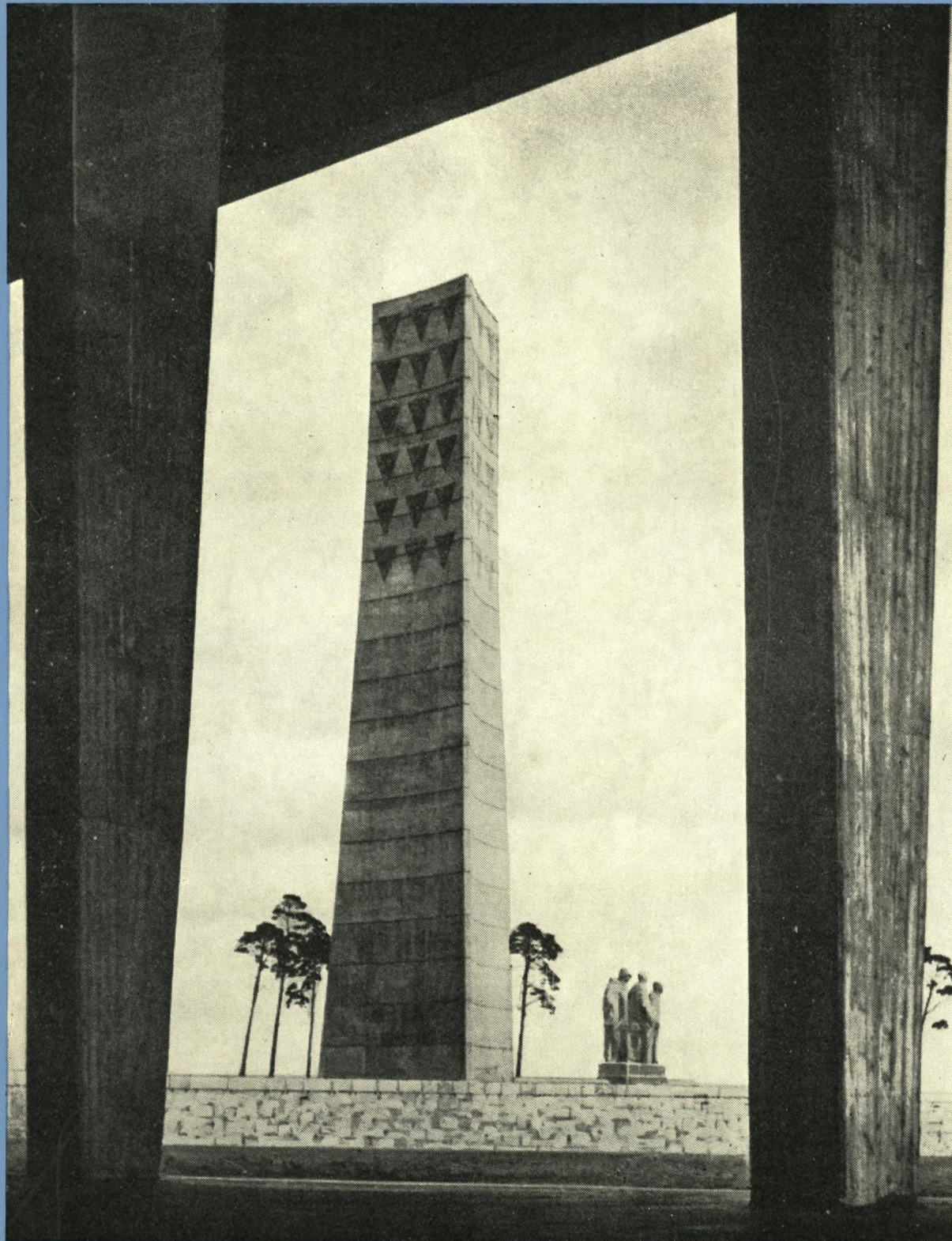
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Søndag den 23. april indviedes den tidligere koncentrationslejr Sachsenhausen ved Berlin til mindepark. Lejrområdet er fredet i sit fulde omfang. Obelisken her på billedet er 40 meter høj, og 18 røde trekantede symboliserer 18 nationers kamp mod den nazistiske terror. Artiklen side 75 giver en beretning om højtidelighederne i forbindelse med afsløringen.

KRISTIAN STÆRK A/S

NØRREVOLD 48

KØBENHAVN K.

VAGN BALSLEV

LANGEBROGADE 17

KØBENHAVN K.

NYDALON A/S

KØBMAGERGADE 22

KØBENHAVN K.

WILH. HANSEN

UR- OG CHRONOMETERMAGER

STORE HEDINGE

HUGO GRÜN & CO.

Vesterbrogade 6 D - Kbhv. V.

H. J. SIMONSEN & CO.international expedition
St. Kongensgade 63 A - Kbhv. K.**EJNER HILDEBRANDT**Cigar - Tobak - Vin
Amager Fælledvej 41 - Kbhv. S.**WONSILD & SØN**

Kvæsthusgade 6 - Kbhv. K.

SIMON OLESENS EFTF. A/S

Landemærket 11 - Kbhv. K.

**KAMMERATERNES
HJÆLPEFOND**

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K.

(kontortid: 10—15, undtagen lørdag).

Telf.: Om dagen Minerva 1336, om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været boddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, advokat Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.

Næstformand: General Fl. B. Larsen, Kastellet, København Ø.

Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.

Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Ordrup 5075.

Sekretær: Overlærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2., København Ø.

Den øvrige bestyrelse:

Pastor Aage E. Damtoft, Vesterbro 76, Aalborg.

Bankfuldmægtig Olav Holst, Bengtassevej 6, Hellerup.

Seminarierektor, cand. mag. Paul Holt, Århus.

Landsretssagfører Otto Jespersen, Store Torv 16, Århus.

Arkitekt P. A. Johansen, Bernstoffslunds allé 80, Charlottenlund.

Oberst K. Kjeldsen, Odense.

Tandteknikermester Leo Kæraa, Banegårdspladsen, Århus.

Bibliotekar O. Leth, Johnstrupvej 8, Sorø.

Aut. vand- og gasmester Johs. Loft, de Mezasvej 18, Århus.

Førstelærer P. E. Mahler, Nr. Søby, Fyn.

Læge Børge Næsted, Læssøegade 141, Odense.

Boghandler Otto W. Olesen, Rådhusstræde 2, Randers.

Kontorchef O. Olesen, Grønnegade 20, Herning.

Landsretssagfører H. Rambusch, Konge/sgade 49, Esbjerg.

Pastor Poul Riis, Rosenvængets Sideallé 5, København Ø.

Dommer K. Thestrup, M. F., Herning.

BLADET PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling: St. Kannikestræde 10, København K. (kontortid 10-15).
Minerva 1336.
Kontoret har lukket om lørdagen.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Overlærer Johs. Fosmark. (Medlem af Dansk Fagpresseforening), Slagelsegade 9, 2. København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17,30-18,30).

FORRETNINGSFØRER FOR BLADET

Arkitekt Henning Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund.
Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

A/S Folketidendes Bogtrykkeri, Ringsted.

Afleveret til postvæsenet den 25. maj

INDHOLD:

Side

200.000 indviede KZ-lejr til mindepark	75
Tyske nazister, opportuniste og omvendte	83
Polsk Neuengamme-klub dannet ...	85
Lægeundersøgelse	87
Gav afkald på 400.000 kr.	87
4. maj i Ryvangen	89
Friheden var truet, og vi kunne stå sammen	89
Nye bøger	91
Gestapofangerne	91
Dachau-klubben	91
„De hvide Busser“ mindet	92

200.000 indviede K-Z-lejr til mindepark

Men de officielle talere var mere optaget af at angribe Adenauer, Vesttyskland og Nato og at hylde Gagarin og Fidel Castro, end af at ære mindet om de 100.000 ofre.

Indvielsen.

Søndag den 23. april foretoges den højtidelige indvielse af den tidligere koncentrationslejr Sachsenhausen ved Oranienburg udenfor Berlin til mindepark.

Arrangementerne spændte over dagene lørdag, søndag og mandag, og der var fra statens side gjort en betydelig indsats for at markere begivenhederne.

Nu var forberedelserne til 1. maj-festlighederne i fuld gang, så nogle af de mange transparenter i by og på land skyldtes nok 1. maj, men talrige transparenter bød „de udenlandske gæster fra hele verden velkommen“. Man gav tonen an i ord som disse: „Sachsenhausen maner til kamp for fred og menneskelighed“. „Aldrig skal der igen udgå en krig fra Tyskland“. „Frihedskampens ofre reddede Tysklands ære“. „Sachsenhausen er en formaning“.

Mange var rettet mod Bonn, hvis mænd blev stemplet som atom-krigsforbrydere og en trusel mod freden, for den, der var for freden, måtte kæmpe imod krigen.

Allerede fra tidlig morgen var landevejene til Oranienburg-Sachsenhausen tæt besat med privatbiler og busser.

Ved hjælp af et talstærkt politikorps lykkedes det at afvikle trafikken relativt hurtigt.

En række særtog tog sig af et stort antal deltagere fra Berlin og omegn.

Henimod kl. 11 ankom statsminister Walter Ulbricht. Til højre og venstre for vejen, han skulle passere,

havde soldater fra den nationale folkehær taget opstilling — forsynede med stålhelme.

Foran den 40 meter høje obelisk med de 18 røde trekanter stod gruppen, der symboliserede befrielsen.

Ved foden af obeliskens var der et væld af kranse.

Højtideligheden indledtes med musik af et militærorkester, der spillede den østtyske nationalhymne, hvorefter der affyredes en æressalut på 21 salver, afskudt af folkehæren — og

Under besøg i det internationale museum for frihedskampen træder man først ind i en hall, der er forsynet med tre store glasmalerier, som er skabt af maleren Walter Womacka. Her er den venstre mosaik. De mange små motiver er fra hver sin form for modstandsarbejdet. Manden og hans hustru med barnet symboliserer kampen for frihed og fædrelandets uafhængighed.

S. FRIEDLÆNDERS EFTF.
ST. KONGENSGADE - KØBENHAVN K.

SVEND PETERSEN AUTOMOBILER A/S
JAGTVEJ 155 - KØBENHAVN N.

ERNST CHRISTENSEN
MØBLER OG TÆPPER
Blaagaardsgade 23
København N

A. MICHELSEN
KGL. HOF- OG-ORDENSJUVELERER
GRUNDLAAGT 1841
København

A. P. HJORTSØ
CIVILINGENIØR
Gothersgade 158
København K.

A/S MAGNETO
JAGTVEJ 155 - KBH. N.

DAN-TRANSPORT A/S
VESTERGADE 33 - KØBENHAVN K.

ARKITEKTER
POUL PEDERSEN - CHR. HASLEBO
SYMFONIVEJ 13 - HERLEV

ERNST C. LOHSE & CO's EFTF.
FIN POULSEN & CO.
NØRREVOLDGADE 6 - KØBENHAVN K.

JEROC A/S
A/S HANS JENSENS KONSERVESFABRIKS EFTF.
AKTIESELSKABET RECKITT & COLMAN

NIELSEN & RAUSCHENBERGER
RÅDGIVENDE CIVILINGENIØRER F. R. I.
FREDERIKSGADE 17 - KØBENHAVN K.

til ære for de 200.000, der i lejren havde lidt under nazistisk terror.

Walter Ulbrichts tale varede tre kvarter. Det første kvarter var indholdet af en sådan art, at enhver kunne glæde sig over den. Resten af talen var helt af politisk karakter.

Derefter havde 22 forskellige ordet for at bringe en udtalelse. Den blev fremsat på den enkeltes modersmål med neddæmpet højtaler og samtidig fremsat på tysk med forstærket højtaler.

Dansk hilsen.

Den danske hilsen blev bragt af Oskar Verner, der er formand for den nystartede forening for Sachsenhausen-fanger i Danmark.

Oskar Verner sluttede med at sige: Lad os, der er forsamlede her, love hinanden, at vi vil forstærke kampen for en vedvarende fred.

Freden er grundlaget for en lys og lykkelig fremtid, hvor kulturen udfolder sig, og hvor folkene kan leve sammen i lykke og broderskab.

Man gik derefter til „Industrihof“ og til lejrmuseet.

Gudstjenester — uden forreklame.

Før indvielsen af lejren fandt der flere gudstjenester sted. I den evangeliske kirke prædikede kirkepræsident, dr. D. Martin Niemöller. I den katolske kirke celebrerede biskop Bengsch fra Berlin, og på den jødiske

kirkegård holdt rabbiner Martin Riesenburger gudstjeneste.

Ganske ejendommeligt var det, at ingen af disse gudstjenester var opført i det programhefte, der ellers omfattede et meget stort antal arrangementer, bl. a. også film-, teater- og balletforestillinger i Berlin.

„Industrihof“ velbevaret.

I 1940 oprettedes „Industrihof“, der omfattede krematorium med 2 forbrændingsovne, en barak, beregnet til massehenrettelser. I 1942 fandt en udvidelse sted med bygningen af „Station Z“, anlægget for henrettelse ved nakkeskud, et gaskammer samt 4 nye forbrændingsovne. Dertil kom skydegraven med tag og firedobbelt galge.

Alle disse afdelinger af „Industrihof“ er i dag velbevaret. Der er rejst et kæmpemæssigt tag over bygningen, og en model viser ganske nøjagtigt hver enkelt afdeling og dens benyttelse.

Indvielse af internationalt museum — 19 lande er med.

Om lørdagen havde indbudte presesfolk og andre lejlighed til at deltage i åbningen af museet for frihedskampen i de forskellige europæiske lande.

En tidligere fange, Max Opitz, blev præsenteret som formand for den internationale, illegale komité i lejren.

Hans hyldest til Stalingrad var voldsom. Hans ros til Rusland og

hans angreb på Vesttyskland var ubetinget. Ruslands kamp blev en opmuntring for alle frihedelskende folk til at kæmpe. Han angreb atter Vesttyskland og Nato.

Der blev rettet en tak til alle, der har bidraget til at mane krigen og fascismen i jorden.

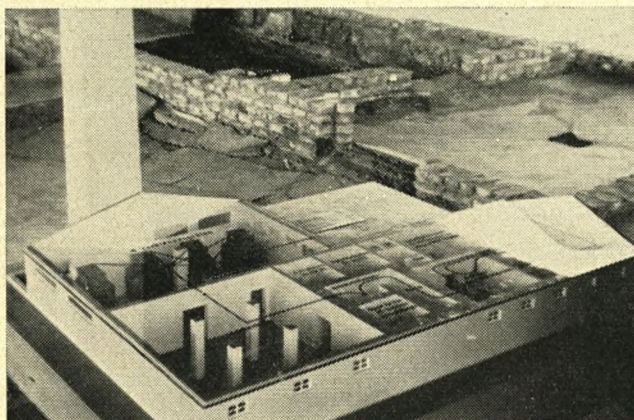
A. S. Nikitin, stedfortræderen for formanden for de russiske krigsveteraner, sagde bl. a.: I Østtyskland er alle fascismens og militarismens rødder udryddet, men i Vesttyskland kommer mennesker på grund af deres arbejde for freden og venskab med andre folk for retten, yderligere havde de vesttyske imperialister også den forrykte plan at erobre andre lande. Han udtalte, at Sovjet er fast besluttet på at hjælpe det kæmpende Cuba.

Vesttyskeren Harry Naujoks, Hamborg, sagde: Vi kom i k-z-lejr ikke blot fra alle himmelhjørner, men også fra alle politiske og religiøse grupper. Vi fandt, at Hitlerismen truede vort liv, og vi fandt sammen i et fællesskab for at sætte en modstand op mod den nazistiske terror.

At vi overlevede opholdet i lejren, kan vi alene takke dette kæmpende og ubrydelige sammenhold.

Vor dybfølte tak gælder mændene fra alle nationer, den gælder kommunister, såvelsom gejstlige, socialdemokrater såvel som alle andre kammerater, der var med i modstanden mod Hitler.

Han sluttede med at udtale ønsket

Til venstre ses modellen af „Industrihof“. Den anskueliggør indretningen af det ret enestående hus med 6 forbrændingsovne, lighallen, soverum for SS-afdelingen for nakkeskud og gaskammeret. Til højre ses lejrens cementgade med monumentet i baggrunden. Midtvejs den impressionistisk antydede række af barakker.

JØRGEN SCHJERBECK JUN. A/S

FREDERIKSHOLMS KANAL 6 - KØBENHAVN K.

**HANS JØRGENSENS
BOGTRYKKERI**
Bragesgade 10 - Kbh. N.

ERIK BERG A/S
Lygten 37 - Kbh. NV.

KØLLE & MØLGAARD
Rådgivende ingeniører
Gothersgade 43 - Kbh. K.

SKOTTERUP KAROSSERIFABRIK
pr. Espergærde

GUNNAR CHRISTIANSEN
slagtermester
Helsingørsgade 16 - Hillerød

P. T. LARSEN
aut. elektroinstallatør
Slotsgade 45 - Hillerød

POUL JENSEN
tobakshandel
Stengade 20 - Helsingør

KAAS & SØRENSEN
HELSINGØR

O. KRYGER
snedkermester
Helsingør

AKTIESELSKABET „OTA“
De Forenede Havre og Rismøller

H. GYLLING-FOLKMANN
Isenkram og udstyr
Jyderup

SCANDINAVIEN PHOENIX A/S

ved B. MØRCH
VESTERBROGADE 65 — KØBENHAVN V.
VÆRKTØJSMASKINER

HAMMERS RESTAURANT

LUFTHAVNEN - KASTRUP

FH. JOHN FORBÆCHS EFTF. A/S

ISLANDS PLADS - KØBENHAVN K.

SINGER CO. SYMASKINE AKTIESELSKAB

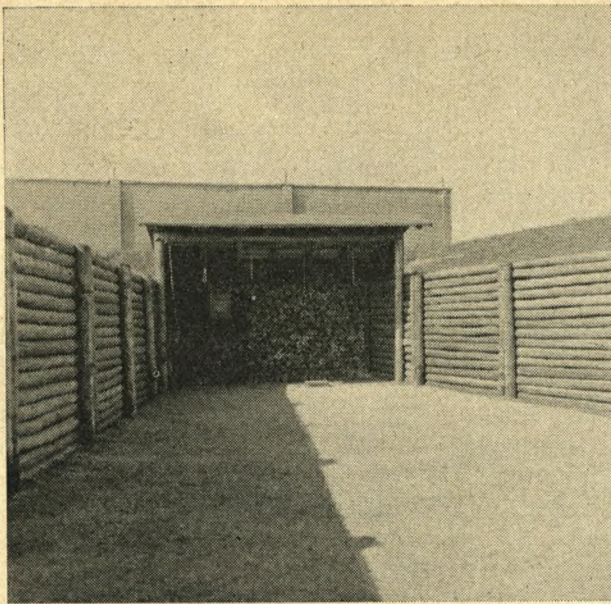
SKAGENS & KØBENHAVNS FISKETRANSPORT

**EUROPÆISKE
VARE- & REJSEGODSFORSIKRING A/S**

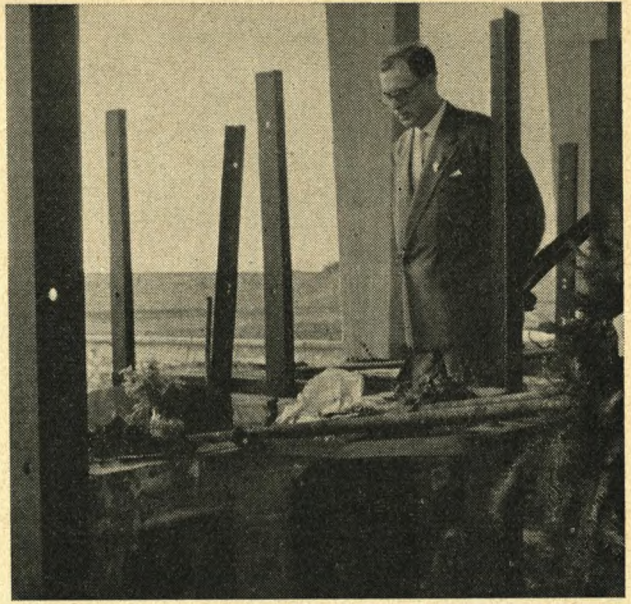
LYNGBY SPORTSMAGASIN
TORVET 8 - LYNGBY

NORDISK COPYRIGHT BUREAU
UPSALAGADE 24
KØBENHAVN Ø.

REPRODUKTIONSANSTALTEN NOVA
VESTERPORT - KØBENHAVN V.
TLF. PALÆ 507 - 508

Til venstre ses den afdeling af „Industrihof“, der anvendtes til skydning af fanger. I bagvæggen var der galge, der kunne aflive 4 fanger ad gangen. Til højre betragter skaberen af den danske udstilling på det internationale modstandsmuseum, tegneren Cai Caspersen, en del af de 6 krematorieovne.

om, at især ungdommen ville forstå den appel, frihedsmuseet i sig selv er.

Der var derefter rundgang i museet. Det er overordentlig interessant. Det er placeret, hvor posthuset og andre barakker før havde deres placering ved indgangen til selve lejren.

Der er udstillinger fra ialt 19 lande i Europa, nemlig Albanien, Belgien, Luxembourg, Holland, Danmark, Polen, Grækenland, Ungarn, Østrig, Norge, Spanien, Østtyskland, Bulgarien, Jugoslavien, Frankrig, Italien, Rusland, Rumænien og Tjekslovakiet.

Skal man karakterisere de enkelte landes afdelinger, falder det i øjnene, at Rusland har ofret meget på at fremhæve, dels ved arrangementet af de mange billeder, dels ved en hyldest til de politiske magthavere i landet, at der er tale om store forhold. Man har ikke undladt den politiske propaganda.

Ganske betegnende er der intet på den russiske udstilling, der fortæller om, at Hitler og Stalin engang var våbenbrødre i snævert forbund.

Den polske udstilling viser Eichmann, omgivet af talrige dokumenter.

Franskmændene fanger blikket ved et kæmpefoto fra eksekution af en fransk patriot, hvorimod den østtyske udstilling er ret politisk præget.

Vanskeligst tilgængelig, men mest særpræget, er den tjekiske afdeling. Her er skabt et stykke hypermoderne kunst, der i metalabstraktioner, keramik og murstenstrylleri skaber et monument, der vil rejse debat. Et værdifuldt kunstnerisk bidrag på den brogede udstilling.

Den danske udstilling er et pletskud.

Danmark har forstået opgaven bedst. Den danske udstilling er tiltælt af tegneren Caj Caspersen, i det praktiske arbejde bistået af Oluf Bruhn, der til daglig er kustode på Danmarks Museum for Frihedskampen 1940—45.

Under det travle arbejde med opsætningen af de mange fremragende fotos, kom Oluf Bruhn ud for et ulykkestilfælde, der påførte ham et sygehusophold i Oranienburg.

Han er endnu ikke helt rask, men passer dog nu sit arbejde i København.

Den danske udstilling holder sig helt til sit emne: Frihedskampen.

Billeder og statistikker giver en klart kronologisk ordnet fremstilling

af kampens hårde, dramatiske, lyse og mørke sider.

Opsigtsvækkende pressemøde.

Om lørdagen indbød arrangørerne til et pressemøde, der samlede 200, dels journalister, dels en række folk fra organisationer.

Et præsidium, omfattende en halv snes „anerkendte“, talte bravt med heftige angreb på Adenauer, Vesttyskland, Nato og Willy Brandt.

Ustandselig havde disse herrer ordet, og det karakteristiske var egentlig ikke det, de sagde, men det, de undlod at sige.

Der blev således intet sagt om Englands og USA's indsats i kampen mod Hitlers nazistiske hære.

Bernadottes befrielsesaktion, hvorved 2500 danske og nordmænd frelstes fra lejren, blev ikke nævnet.

Et pinligt spørgsmål gik man helt uden om, nemlig hvad Sachsenhausens barakker anvendtes til i årene 1945—58. Det er således kendt, at lejren i denne tid anvendtes til internering af politiske modstandere af det nye regime. De 50.000 døde fra årene 1945—58 blev slet ikke omtalt.

En del af præsidiets medlemmer gik simpelt hen ud fra, at alle fangerne i Sachsenhausen i årene 1936

P. THORBORG

MEJERIEJER
PRÆSTØ

CHR. JOHANNESSEN
aut. Ford og Fordson-forhandler
Præstø

S. V. CLAUSEN
MASKINHANDEL
Præstø

EINAR SIMONSEN
boligmontering
Stege - tlf. 4810

VERNER ANDERSEN
Skrivehjørnet
Stege

KARISE ANDELSMEJERI

EDMUND CHRISTENSEN
fabrik for hospitalsinventar
Sæby - Høng

**FREDERIKSSUND PRIVATE
REALSKOLE**

O. FOGHT-SØRENSEN
Frederikssund

GØRLEV MASKINSNEDKERI

**A/S ROSKILDE
TRIKOTAGEFABRIK**

KØGE MASKINFABRIK

HØY-PETERSEN & ARNE JENSEN AKTS.
STRUENSEGADE 7—9 - KØBENHAVN N.

A/S LYSBERG, HANSEN & THERP
KONGELIG HOFLEVERANDØR
CENTRAL 4787 - BREDGADE 3

BYGGERIETS MASKINSTATIONER AKTIESELSKAB
GYLDENLØVESGADE 19 - KØBENHAVN V.

**STOREHEDDINGE BANK
AKTIESELSKAB**

STEGE FLØDEISFABRIK

SKOTØJS-MAGASINET
OLUF HANSEN - ST. HEDDINGE

FAXE AUTOMOBILER
CHR. LARSEN

ANKER LARSEN & SØNNER
FISKEEXPORT
KLINTHOLM HAVN PR. BORRE

TOMMERUP STOLEFABRIK

FREDERIK NIELSENS EFTF. NYBORG A/S

**AKTIESELSKABET
LANGELANDS BANK
RUDKØBING**

**AKTIESELSKABET
AXEL MEYER & CO., ODENSE**

ARBEJDERNES AKTIEBAGERI A/S
ODENSE

—45 var kommunister, til trods for, at lejren både talte en Martin Niemöller, en Einar Gerhardsen, en Halvard Lange, en Svend Oftedal og en Odd Nansen, for blot at nævne nogle få kendte navne fra en helt anden front.

Præsidiets blev en overgang slået ud. En fransk journalist læste nemlig under pressemødet navne op på en række tidligere nazister, der var beskæftiget i Østtyskland, bl. a. ved højere læreanstalter.

Efter tur rejste præsidiemedlemmerne sig op og forsvarede den østtyske politik — men den psykologiske virkning af de franske spørgsmål var ganske interessant.

Premiere på Sachsenhausen-filmen.

Om mandagen kørte pressebusserne for tredje gang til Sachsenhausen. Det kan måske for læserne forekomme mærkeligt, at der var 3 besøg i mindeparken, men i virkeligheden er der så meget at se, at det kun delvis lykkedes at få det hele undersøgt selv på 3 besøg.

Men på mandags-besøget lykkedes det at få premiere på den nye Sachsenhausen-film. Dens titel er: „Dødslejren Sachsenhausen“. Den er i høj grad dokumentarisk. Af særlig stærk virkning er optagelserne fra „Industrihof“, hvor en exfange viser rundt. Han havde selv gjort tjeneste i denne afdeling af lejren — og fortæller i filmen, at han har bistået ved henrettelsen af 25.000 fanger.

Dygtigt arkitektarbejde.

Indretningen af mindeparken var lagt i hænderne på 3 arkitekter, 1 havearkitekt og 1 bygmester. Billedhuggerarbejdet var overdraget 2 billedhuggere, glasmaleriet en kunstmaler, mens indretningen af museet var overdraget 1 arkitekt samt 2 grafikere.

Dødsmarschen.

Med henblik på de udenlandske gæster arrangeredes en tur, der fulgte ruten for dødsmarschen fra lejren i april 1945 over Wittstock til Below.

Den danske generalstabschef.

Blandt de særlige gæster anførtes „Generalstabschefen for den danske

frihedsbevægelse, general Svend Wagner“.

Hilsen fra kongemoderen.

Til den store dag indløb telegram fra kongemoderen Elisabeth af Belgien: „Mine tanker er af hjertet enig med Dem i at ære mindet om de faldne frihedskæmpere fra alle lande. Med inderligt ønske om fred“, skrev hun.

Pressecentrum.

I Sachsenhausen-dagene var der på Alexanderplatz oprettet et pressecentrum i Berolina-Haus. Der var telefoner, fjernskrivere, skrivemaskiner og telefoto-afdeling til rådighed.

30 millioner mark.

Til indretningen af mindeparken er der foretaget et omfattende indsamlingsarbejde. Indtil marts 1961 havde indsamlingen indbragt 30 millioner mark.

Kort historisk rids.

Vi har tidligere bragt lejrens historie og skal derfor blot anføre enkelte nye ting, der fremdroges i anledning af mindeparkens indvielse.

K-z-lejren Sachsenhausen ved Oranienburg blev grundlagt i 1936 ca. 35 km nord for Berlin. En forkommando på 50 fanger tog den første barak i besiddelse. De blev overført fra Esterwegen-Emsland. Yderligere transporter bragte lejren op på 1000 fanger.

Først inddrog man et areal på 31 hektar. Næste år udvidedes med SS-kaserne og til 90 hektar. Da lejren blev befriet i 1945 spændte den over et areal på 388 hektar.

Snart byggedes ialt 68 barakker med plads til 10.000 fanger, hertil kom SS-kaserner, SS-villaer, omfangsrige værksteder og fabrikker.

Mens barakkerne oprindeligt husede 108 fanger, bragtes tallet i 1941 op på 210, men forholdene blev stadig værre.

31. decbr. 1942	var fangetallet	16.557
31. „ 1943	„ „	28.224
31. „ 1944	„ „	47.709
31. jan. 1945	„ „	56.624
20. april 1945	„ „	36.687

Det samlede fangetal, der er gået gennem lejren, er 200.000. Af disse er 100.000 myrdet eller er døde af sult.

De danske deltagere omfattede 67, der ankom fredag morgen til Østberlin. Desuden deltog 250 franskmænd.

I „Pressecentrum“ oplystes, at der var ankommet grupper fra 21 lande for at deltage i indvielsen.

GENSYNET MED LEJREN EN OPLEVELSE

Der kom en indbydelse fra Sachsenhausen komitéen i Berlin til at deltage i lejrens åbning som mindepark.

Det gjaldt derefter om at få visum. Det fik jeg i den tjekiske legation i København. Da jeg kom til den rette mand, var han en elskværdig og forstående person, der ret hurtigt udstedte visum og ønskede mig god rejse.

— Men, tilføjede han. Udrejsetilladelse får De hos det østtyske folkepoliti.

— Adressen? spurgte jeg.

— Folkepolitiets træffer De overalt.

Det var med en underlig fornemmelse, man rejste på disse vilkår.

Gensynet med lejren var helt anderledes, end jeg havde forestillet mig inden afrejsen.

I januar 1944 marcherede vi 77 danskere gennem lejrrorten og blev hilst med ordene: Fremad svinehund.

Nu stod der det samme sted unge tyskere og vinkede til os og bød os velkommen. — Det var jo en forskel.

Der var rent og pænt her nu. Og frisk luft, men alligevel hang under besøgene i lejren duften af krematorier og kårabi en i næsen.

Selve arkitektarbejdet var udført med megen forståelse af opgavens storhed. En del af lejren samt hele afspærringen med betonnur og pigtråd var bevaret. Monumentet var dejlig fri for den ellers så gængse tysk-bombastiske egenart, og man måtte gang på gang ønske, at man i Vesttyskland gjorde blot noget i samme retning i Bergen-Belsen, i Dachau og i Neuengamme.

Besøget blev en oplevelse. Østtyskernes omsorg for gæsterne var stor, lidt forlegen, men ret hjertelig.

Det ærgrede en derfor dobbelt, at man brugte en begivenhed som denne til politiske propagandataler i uforsonlighedens ånd. Tænk om man havde holdt sig til dagens emne: At ære mindet om de 100.000 ofre i Sachsenhausen!

Der blev i de tre dage talt meget om fred, frihed og menneskelighed, men ordet tolerance eller synonymymer for dette værdifulde ord og begreb, blev ikke antydnet — og jeg har dog samtlige taler i fuld ordlyd.

JOHS. FOSMARK.

A/S HAUSTRUPS FABRIKKER

ODENSE

I/S E. BONDO & CO.

ODENSE

A. CLASSEN-SMIDTH A-S

ODENSE - VEJLE

ODENSE KVÆGTORV

AKTIESELSKAB

ANDELSSELSKABET

ODENSE EKSPORTSLAGTERI

TUBORG DEPOTET

WICHMANDSGADE 10
ODENSE

ANDELSBOGTRYKKERIET I ODENSE

A. M. B. A.

CARL HANSEN & SØN

MØBELFABRIK
KOCHSGADE - ODENSE

R. BØG JØRGENSENS MASKINFABRIK A/S

SVENDBORGSVEJ 35 - HJALLESE

KARL K. PEDERSEN & SØNNER
ODENSE

I/S RESTAURANT

SCT. KNUD

ODENSE

FYENS ANDELS-FODERSOFFORRETNING

A. M. B. A.
ODENSE FILIAL

DANSK MØBELPLADE- & FINERFABRIK
AKTIESELSKAB
ODENSE

Dengang og nu:

Samtaler med tyske nazister, opportuniste og omvendte

Redaktør *Hans Rütting* afslutter sin skildring af en gruppe tyskere, der var glade for vandrebevægelsen. Vi hører om deres reaktioner overfor den dengang nye nazisme og deres synspunkter og tilværelse efter 1945.

Næppe havde han sagt disse sidste ord, før de unge gik løs på ham: de flåede faderen, „du har jo selv engang hylet med ulvene, stemt på flertallet!“, sønderrev hans tidligere tro, gjorde grin med herre- og raceidéen, så det var en fryd at lytte til dem.

Som overalt i Tyskland: de unge, når man lige undtager en del af studenterne, er gode nok — er adventende, skeptiske overfor deres forældre, ræd for fraser og ideologier i det hele taget.

Men Max Fakler, tidligere SS-mand, havde indset sin fejl og syntes, at det var rigtigt og i sin orden, at han måtte bøde for det med trange kår. Intet ondt ord om amerikanerne, om interneringslejre, om tiden, der fulgte: „Vi har handlet værre dengang, vi havde magten“. Og sønnerne bifaldt faderen. Men een ting var dog levnet fra nazitiden: deres antipati mod kirken og kristendommen. „Nej, den slags interesserer ikke“. Og præstens datter hånlo: „Nej tak, jeg kendte min fader, en verdensfjern fantast! I dag er troen erstattet af videnskaben“. Så spurgte jeg efter broderen. De blev lidt forlegne. „Lad os tale om noget andet!“ sagde smeden. „Han hører til dem, der ikke vil tage ved lære. Vi har brudt med ham“.

7. Nytårsaften hos nazister.

Men ikke alle SS-mænd har det som smeden fra Ruhrgebet. Jeg kom på den ulyksalige idé at fejre nytårsaften hos „Riga“, som jeg ikke havde set siden hine vandrefugledage i Berlin — men jeg vidste, han boede et sted i Holsten nogle og tyve kilometer fra Hamburg — altså lige på turen hjem til Danmark. Det var på årets sidste dag, at jeg kom ind i en lidt forsømt villahave udenfor stationsbyen Quickborn — måske var det vinteren, slud og tåge, der gjorde det hele særlig trist.

En snuset trappe — og ovenpå et stort skilt: her bor fotografen von Sewski. Rigtig, sådan hed han jo — vi kaldte ham dog efter hans baltiske hjemstavn kort og godt „Riga“ — og dette område var før i tiden berygtet som udklækningssted for de mest ivrige „folketyske“ nazister. Mon han havde forandret synspunkt ligesom smeden? Jeg stirrede lidt rådvild på skiltet „fotograf“ og prøvede på at huske den charmerende evighedsstudent fra dengang; men før jeg var færdig med at rekonstruere billedet, stod han foran mig, leende, strålende af gensynsglæde, næppe forandret. „Jo, jeg er fotograf“, råbte han, „noget skal man jo bestille — og andet arbejde er svært at finde“.

Hans kone, en lille, trind dame, ligeledes fra Baltikum, bekræftede: „I Adenauers Tyskland sulter man dem, der engang har lagt krop til imod kommunismen — og jøderne, de svindler sig store penge til“.

Jeg stod i et hjem, som var ribbet for alt, der kunne minde om hygge: der var uredte senge, aviser på gulvet, bøger i sofahjørnet. Jeg tog plads i en lænestol; de aviser, jeg fjernede, var „Deutsche Soldatenzeitung“. „Ja, der kan du lige læse“, sagde Riga, „det er nu autentisk bevist, at gaskamrene i Dachau er blevet bygget af amerikanerne. Autentisk! Og når man lyver så tykt, ja, skal vi ikke, er vi ikke nødt til at antage, at også alt det andet, man har fortalt os om de såkaldte naziforbrydelser, er opdigtet? Tro mig: man overdriver i Tyskland. Var det tusinde jøder, der blev henrettet, så fortæller man dristigt: en million — men gå bare rundt i Hamburg, Berlin og Köln: det vrimler med jøder. Jeg tænker, de alle er gasset!“

Således blev han ved. Jeg overvejede et påskud for at kunne rejse; men desværre, jeg havde røbet mig, det var nyt-

årsaften, og de ligefrem tvang mig til at køre med dem til Hamburg — til en kreds af baltere.

Jeg lagde meget hurtigt mærke til, at jeg var kommet ind i en nazirede. De gjorde ironiske hentydninger til regimet i Tyskland, „som nu havde overtaget Hitlers gamle idé om korstog mod øst, der var amerikanernes lænkehund“, der — et „unikum i verdenshistorien“ — betalte penge til den israelske stat som sådan. „Til en stat!“ lo ægteparret fra Riga, „de lever højt på vore skattepenge! Og tyske mænd som Schörner, Zinn, Dönitz, Höss sender man i fængsel — mænd, der har gjort deres pligt for fædrelandet“. „Höss?“ „Tro endelig ikke på hans optegnelser — de er skrevet i polsk fængsel — under hjernevask! Og for landsforræderne, der faldt den tyske værnemagt i ryggen, som Stauffenberg, rejser man monumenter!“

Det var svært at tie stille — engang imellem brugte de som fødte baltere russiske ord — og nærmest for at aflede samtalen fra dette emne (champagne perlede allerede i glassene, det var ti minutter i tolv!) svarede jeg ligeledes med gloser på russisk. „Hvor har De lært dette sprog?“ spurgte frøken Løwe, som vi var gæster hos. „Jeg sad under krigen tre år i fængslet Plötzensee som højforræder mod Hitler — da benyttede jeg tiden til det!“ „Nå, du må have haft det godt, når du havde tid til at lære sprog — og underernæret er du jo heller ikke“, mente Riga. Jeg mindede ham om, at jeg siden — i femten år — atter har levet i Danmark. „Glem ikke at fortælle: I har alle fået godtgørelse af os — dårligt går det nu ikke for de gamle k-z-fanger“.

I det øjeblik rejste en mand sig, der indtil da havde forholdt sig ubemærket. Han stod stiv og stille, alle stirrede på ham vel i den tro, at han nu ville holde en nytårstale. Klokken viste fem minutter i tolv — et infernalsk fyrværkeri buldrede hen over gaderne. Raketter tegnede deres fosforgule haler over vinduerne, violette kanonskud drønedes som eks-

<p>I/S N. EILERSEN SKAMBY</p>	<p>REVISIONSFIRMAET M. GLYTTING & M. BLOKDAL-PEDERSEN AARHUS</p>	
<p>LANDBO-SPAREKASSEN FOR FYN ODENSE</p>	<p>AKTIESELSKABET P. HATTEN & CO. MARIBO</p>	<p>A/S FRITZ DUUS FREDERICIA</p>
<p>KAI PEDERSEN MOTORCYKLER Sct. Jørgensgade 12 - Odense</p>	<p>RICHARD BECK A/S MARIBO</p>	<p>ODDER BARNEVOGNSFABRIK</p>
<p>ENTREPRENØRFIRMAET CARL NIELSEN A/S ODENSE</p>	<p>SCHRØDER & NIELSENS EFTF. TAPET- og FARVEHANDEL Vestergade - Maribo</p>	<p>C. A. BECHGAARD civilingeniør & entreprenør Højbjerg</p>
<p>HAARLEV BRYGGERI OG MOSTERI VOLMER NIELSEN</p>	<p>V. LEDAM Skomagermester Østergade - Maribo</p>	<p>DEN SELVEJENDE INSTITUTION ASK HØJSKOLE PR. MALLING</p>
<p>HOLBECKS FAJANCEFORRETNING AKTIESELSKAB Odense</p>	<p>AKTIESELSKABET DISKONTO- OG LAANEBANKEN MARIBO</p>	<p>TH. SØRENSEN mekaniker Malling</p>
<p>FORSIKRINGSAKTIESELSKABET GORM ODENSE</p>	<p>DAGBLADET NY DAG NAKSKOV</p>	<p>LOLLANDS BANK A/S</p>
<p>SVEN LASSEN REKLAMEBUREAU Gråbrødreplads 4 - Odense</p>	<p>SAXKJØBING ALTOMOBILFORRETNING aut. Ford forhandler</p>	<p>VAMDRUP STOLEFABRIK</p>
	<p>KOLDING FYRVÆRKERIFABRIK</p>	<p>A/S KOLDING NY BETONVAREFABRIK</p>
	<p>A/S MARIUS MOGENSEN KOLDING</p>	<p>KOLDING SALATFABRIK</p>
	<p>AASUM MASKINFABRIK PR. ODENSE</p>	<p>S. M. ANDERSEN FREDERICIA</p>

ploderende stjerner — det var som ved et luftangreb, når vi sad indelukket i vore celler under angrebene på Berlin, prisgivet døden, sultne og forkomne og dog klyngende os til et halmstrå af håb: du slipper levende fra det!

Manden rørte ikke glasset. Han sagde ganske stillfærdigt: „Jeg har intet fået. Endnu er jeg syg af opholdet i Sachsenhausen. Jeg vil ikke have noget af dem, der besudler mindet om mine døde kammerater — muselmænd, benrad af hud og knogler: jeg husker dem — værge-løse, uskyldige ofre for en vanvittig og hans banditter: jeg så med egne øjne, hvordan de piskede . . .“

Hans ord druknede i de andres tysten, skrig og brøl. „Løgn! Hvorfor har De siddet? Det var jo mest kriminelle, homoseksuelle, zigøjnere! De ser jo velnæret ud ligesom Schuschnigg og Niemöller. De boede i en villa! Med gulv-tæppe!“

Værtinden prøvede på at dulme gemytterne. Hvor pinligt for frøken Løwe, at hun havde inviteret en baltisk landsmand, der ikke var nazist! Der ydermere selv havde siddet! En beklagelig fejl i tilrettelæggelsen af dette nytårs-gilde.

Udenfor begyndte kirkeklokkerne at ringe. Alle råbte i munden på hinanden. Riga brølede: „Churchill den største krigsforbryder . . .“ Han tog glasset i hånden. „Historiens dom er endnu ikke faldet over Hitler“. Klokken er nu 24 . . . sagde en venlig stemme i højttaleren og fortsatte: „I dette øjeblik begynder året . . .“ „Jeg skåler ikke med dem, der snavser mine kammeraters minde til“, sagde den fremmede mand.

Hvor dejligt, sådan en dør, der kan åbnes — så man kommer ud! „Prosit Neujahr!“ råbte de på gaden; der blev skudt som var selveste helvede over os.

Man dansede, man skreg. Vi to stod som fortabte. „De døde forgæves“, sagde manden. „Se på de unge“, trøstede jeg ham. „Livet begynder med hver generation forfra — også i Tyskland!“

HANS RÜTTING.

POLSK NEUENGAMME-KLUB DANNET.

**Af 14.000 polske fanger fra
Neuengamme er kun 300 i live.**

I længere tid har tidligere fanger fra Neuengamme i Polen arbejdet

med forberedelser til en forening for at kunne deltage i samarbejdet med Europas øvrige Neuengamme-foreninger, blandt andet de tilstundende forhandlinger om skabelsen af et internationalt mindested på lejrens terræn.

Af ca. 14.000 polske kammerater fra denne lejr, med udekommandoer, er vel i dag 300 i live. At have overlevet Neuengamme og Cap Arcona-katastrofen kan godt føles som noget af en forpligtelse. Blot er Neuengamme-arbejdet noget mere specielt i Polen end i Danmark. For det store flertal af polske tidligere fanger har Auschwitz til stamlejr. Polsk modstandsbevægelse spænder jo i det hele over et større tidsrum end dansk, da den jo går helt tilbage til Polens deling mellem Rusland, Prøjsen og Østrig. I den store sammenslutning af tidl. modstandsfolk, SZBOWID, er der veteraner fra kampene mod zarvældet, kejser Wilhelm og kejser Frantz Joseph.

7. maj stiftedes så Club de Neuengamme på sin første kongres i Warszawa. Til præsident valgtes Tadeusz Kowalski („Teddy“, den ene af de storartede tuberkuloselæger, der arbejdede på Revier 3. Den anden var dr. Mittelstädt, der også huskes af adskillige danske kammerater. Bygningsingeniør Eugen Motz og redaktør Sergei Jazzkiewich (se hans artikel i forrige nummer af „Pig-tråd“) er også valgt til ledelsen. SZBOWID's næstformand var til stede, af udlændinge kun undertegnede.

Efter kongressen vistest Nürnberg-filmen, bagefter var der kammeratligt samvær. Den nydannede polske forening har påtaget sig at formidle samarbejde i Neuengamme-sagen med andre tilsvarende klubber i de østlige lande samt at lade sig repræsentere på den kommende arbejds-konference i København i sommer.

Vi fandt vore polske kammeraters gæstfrihed overvældende, men især glædede vi os over den forståelse, de lægger for dagen for det stykke fællesnationale samarbejde, der forestår i gennemførelsen af mindeparken i Neuengamme.

KARL NOMMELS.
HEMMING THEISEN.

PAUL STASSEK 1906 — 1961.

Manden, der overlevede Cap Arcona-katastrofen.

Sidst i april døde Paul Stassek, en af vore bedste kammerater i Neuengamme-fællesskabet i Lybæk, hvor han siden krigen havde sit virke som journalist ved Lybæks socialdemokratiske dagblad.

Han fødtes i Schlesien, var troende katolik og et agtet medlem af sit parti i Lybæk. Han tilbragte 8 år i kz, deraf 4 år i Neuengamme. Han var blandt de ganske få overlevende fra Cap-Arcona-katastrofen i krigens sidste døgn.

Denne begivenhed blev afgørende for resten af hans liv. Han satte sig for at opspore ofrenes lig på de mange steder, hvor man havde kulet dem ned, og han helmede ikke, før han havde tvunget politi og myndigheder til at grave dem op igen og føre dem til en anstændig begravelse i indviet jord.

Selv påtog han sig identifikationen, og utallige pårørende til vore døde kammerater skylder ham tak for hans uegennyttige gerning.

Lagergemeinschaft Neuengamme i Hamburg opbevarer kopier af hans store materiale. Han var en af denne forenings mest energiske medlemmer.

Hans begravelse i Lybæk var en begivenhed. Bystyret, socialdemokratiet og talrige foreninger og grupper sendte repræsentanter til det store følge, herunder også de tidligere Neuengamme-fangers foreninger.

Han jordedes på ærefuld vis på gravpladsen i Neustadt for ofrene fra Cap Arcona.

Hans alt for tidlige død kan tages som et memento for os alle: Det er på tide at få samlet de oplysninger, dokumenter, fotografier og genstande af museumsverdi, der endnu lader sig tilvejebringe, for at bevare slavelejren ved Hamburg i historisk erindring.

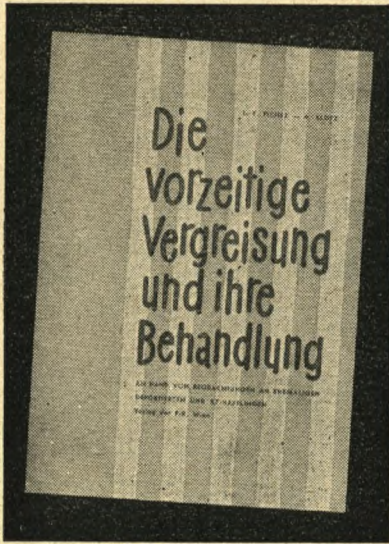
HEINRICH CHRISTIAN MEIER.
HEMMING THEISEN.

<p>SOLOFABRIKKEN A/S SØNDERBORG</p>
<p>CENTRAL- MØBELLAGERET SØNDERBORG</p>
<p>HOTEL ALSSUND SØNDERBORG</p>
<p>J. N. MAILAND A/S VINHANDEL SØNDERBORG</p>
<p>ALS FLØDEIS SØNDERBORG</p>
<p>OVE E. BRUUN kartonnage- og æskefabrik Sønderborg</p>
<p>SØNDERBORG MASKINFABRIK</p>
<p>SØNDERBORG FORNIKLINGSANSTALT</p>
<p>N. P. MØLLER Tømrerforretning - Maskinsnedkeri Sundmarksvej 8 - Sønderborg</p>

<p>A/S DET NORDISKE KAMGARNSSPINDERI SØNDERBORG</p>	
<p>JØRGEN PETERSEN HESTEHAVE FRUGTPLANTAGE SØNDERBORG</p>	
<p>I. H. KOCK A/S MANUFAKTUR - Udstyr - Trikotage SØNDERBORG</p>	
<p>HANDELSBANKEN I SØNDERBORG</p>	
<p>SØNDERBORG ANDELS-SVINESLAGTERI</p>	
<p>SØNDERBORG KOMMUNE</p>	
<p>DUUS DENTAL LABORATORIUM PERLEGADE 65 - SØNDERBORG</p>	
<p>ALSISK FRØAVL A/S SØNDERBORG</p>	<p>CYKLEFORRETNINGEN WALDORFF Perlegade 50 - Sønderborg</p>
<p>ALS TØMMERHANDEL SØNDERBORG</p>	<p>CHR. SCHMIDT SØNDERBORG</p>
<p>BAGERMESTRENE'S RUGBRØDSFABRIK I SØNDERBORG A/S</p>	<p>BRØDRENE EEGHOLM SØNDERBORG</p>
<p>EKSPRES SØNDERBORG DAMPFARVERI OG KEM. TØJRENSNING Perlegade - Sønderborg</p>	<p>BLOMSTERFORRETNINGEN „IRIS“ Jernbanegade 17 - Sønderborg</p>

LÆGEUNDERSØGELSE AF EX-FANGER.

To læger fastslår, at alderdomstegn indtræder tidligere hos nazismens ofre end hos andre.

Der er på tysk udkommet en bog, der vil interessere mange danske ex-fanger. Dens titel er „Die vorzeitige Vergreisung und ihre Behandlung“. Den er resultatet af et samarbejde mellem dr. L. Fiches og dr. A. Klotz. Verlag der FIR, Wien II, Castellez-gasse 35, Østrig, står som udgiver. Prisen er 24 danske kroner.

De to læger har siden 1945 undersøgt talrige tidligere deporterede, koncentrationslejr-fanger og andre ofre for nazismens regime.

De er begge tidligere modstandsfolk. Den ene af dem har selv været fange i en tilintetgørelseslejr.

Gennem deres undersøgelser har de begge måttet fastslå, at alderdomstegn indtræder væsentlig tidligere hos tidligere fanger end hos andre. De har forsøgt at fastslå årsagerne hertil. Det fremgår klart, at der er tale om forhold, man ikke tidligere har kendt.

Betydningen af disse undersøgelser og de oplysninger, man er nået frem til, rækker i mange henseender ud over den snævrere ramme af nazismens ofre, hvorfor denne bog har almen interesse for gerontologi og for den medicinske forskning i det hele taget.

Præsidenten for det internationale selskab for gerontologi, professor, dr. E. Grippi, udtaler om det foreliggende forskningsarbejde, at det er af høj standard og af betydning for enhver praktiserende læge.

4. Maj Kollegiet i Aalborg.

4. Maj Kollegiet i Aalborg har i de første ti år været hjem for 226 unge under deres uddannelse i Aalborg, henvend halvdelen kom fra Teknisk skole, resten fra handelshøjskolen, seminarierne og katedralskolen. Kollegiet har i anledning af årsdagen den 4. maj udsendt et skrift, hvor der berettes om kollegielivet, som bl. a. tager sigte på ved ugentlige „familieaftener“ at understrege sammenholdet ikke blot indbyrdes i huset, men også med dem, der har skabt forudsætningerne for kollegiets opførelse og drift. I den sammenhæng har man især glæde af institutionen „4. Maj Kollegiets Venner“, hvor en kreds af gamle modstandsfolk gennem et mindre kontingent er med til at hygge omkring de unge på kollegiet og at opfylde nogle af de ønsker, hvis omkostninger vanskeligt kan føres ind under driftsudgifter. Sidste år klarede vennekredsen udgifterne til en filmfremviser, til kollegieslips og kollegieaskebægre, blazermærker, bordtennis og nye sangbøger.

Vennekredsen modtager som en genhilsen fra kollegiet årsskriftet, som i år bl. a. indeholder Marianne Holm-Christensens stil om „Frihedskampen og dens betydning for Danmarks fremtid“.

Aalborg-kollegiets driftsbudget ligger nu på knap 105.000 kr., og legatformuen er steget til 44.700 kr. fra 42.900 året før.

Kammeraternes Hjælpefond er de raske kammeraters hilsen til de syge

GAV AFKALD PA 400.000 KR.

Dansk exfanges usædvanlige beslutning, inspireret fra k-z-lejren.

Gårdejer Arne Thyssen, Lille Rorbæk mellem Jyllinge og Frederikssund, har en gård, som er kommet i kikkerten hos udstykningsfolkene, der er på jagt efter grunde til sommerhuse.

Arne Thyssen kunne for nylig have solgt sin gård for godt en halv million, men i stedet valgte han at lade den frede med dens mange kæmpehøje og jættestuer.

Det er det interessante ved denne opsigtsvækkende beslutning, at inspirationen hertil fik Arne Thyssen i k-z-lejren Neuengamme. Han traf her en FDF-fører, med hvem han sluttede et venskab, der fortsatte efter befrielsen.

FDF'erne ville gerne have en stump jord til en feriehytte. Arne Thyssen sendte bud efter dommerfuldmægtig Kortzau Hansen i Frederikssund, som er sekretær i Frederiksborg amts Fredningsnævnet.

— Vi gik hans jord igennem og fik også fundet et sted til feriehytten — fortæller dommerfuldmægtigen — men da jeg så de øvrige mange oldtidsminder, foreslog jeg ham at frede dem. — Det har jeg da ikke noget imod — svarede Thyssen. — Jamen, De må være klar over, at De sætter penge til ved at frede. — Penge interesserer mig ikke så meget — var Thyssens svar.

— Så tilkaldte jeg museumsinspektør Therkel Mathiasen, Nationalmuseet, og han blev helt vild over den arkæologiske lækkerbiskken, det her lykkedes at sikre. Alt for sjældent får vi sådanne helt gratis tilbud, sagde han. Så udarbejdede vi fredningsdeklarationen, og den blev underskrevet.

I alt fredede gårdejer Arne Thyssen ca. 10 tdr. land. Han kunne have solgt jorden til udstykning, han har haft tilbud på op mod 40.000 kr. pr. td. land. Regnestykket er ligetil.

HORSENS LANDBOBANK ^{A/s}

**BJERRE OG HATTING
M. FL. HERREDERS
SPARE- OG LAANEKASSE**

HORSENS

**E. E. YDE & CO.
HORSENS**

SVEND GREGERSEN
Vejlevej - Horsens

**HORSENS KAROSSERIFABRIK
v. LUDVIG KRAG**

**TH. BUSSE
HORSENS**
Farver og lakker

OLUF JØRGENSEN
Rådg. ingeniør
Torvet 7 - Horsens

**H. J. PETERSEN A/S
MANUFAKTUR
GUDERUP**

H. JØRGENSEN
Bageri og conditori
Guderup - Tlf. 28

NORDBORG SPAREKASSE

H. CHRISTIANSEN
STATSAUT. SKIBSMÆGLER
EGERNSUND

HUSTØMRERNES KOOP. FORRETNING
AABOULEVARDEN 70 - HORSENS

HORSENS JERN- & STAALFORRETNING A/S

BRÆDSTRUP TRÆLASTHANDEL A/S

PADBORG DAMPVASKERI

KORNIMPORTEN FOR ALS OG SUNDEVED A/S
AUGUSTENBORG

A. PALLESEN
aut. elektroinstallatør
Augustenborg

SØNDERBORG KAFFERISTERI
INDEH. MATH. LORENZEN

**AUGUSTENBORG TRÆLAST-
OG TØMMERHANDEL A/S**

JACOB THIMSEN
SLAGTERMESTER
PADBORG

P. MADSEN
SNEDKERMESTER
PADBORG

I/S JENS JENSEN
BOV PR. PADBORG

SIGURD STENHØJ I/S
MASKINFABRIK
BARRIT

**PETERSEN
&
KNUDSEN**
PADBORG

H. H. JESSEN
ÆBLEBJERG FRUGTPLANTAGE
PR. KIRKEHØRUP

Den 4. maj blev i år præget af lysene, der tændtes i vinduerne i de tusinder af hjem.

I Ryvangen samlede aftenen igenem 15—16.000 mennesker i det skønne, men lidt kølige vejr. Man gik stille og roligt omkring. Overalt på gravene og ved mindepladerne blafrede lysene, og hver enkelt grav fik en blomsterbuket. Ingen blev glemt — sådan skal det være.

Ved mindesmærket stod modstandsfolk med armbind fanevagt. Det var smukt, men det må have været anstrengende at stå så forholdsvis længe i projektørlyset.

Aftenen igennem spillede „Concord“s 35 mands orkester usædvanlig smukt. Orkesteret, der består af FDF-seniorer, holdt op at spille kl. 22, men endnu længe gik strømmen til og fra Ryvangen.

Aftenen gennemførtes — traditionen tro — af Kammeraternes Hjælpefond.

UNGE GÆSTER I KØBENHAVN

56 stilskrivere gæster hos „Frihedskampens Veteraner“.

„Frihedskampens Veteraner“ havde megen glæde af stilkonkurrencen: Frihedskampen og dens betydning for Danmarks fremtid.

Der kom mange gode besvarelser, men der var jo kun een førstepræmie. Man besluttede derfor at udsætte en ekstra præmie til de 56 bedste besvarelser fra hele landet.

Denne ekstra præmie bestod i et gratis ophold på 3 dage (20.—23. april) i København med rejsen betalt.

Man besøgte i de 3 dage bl. a. Frihedsskollegiet, Museet for Danmarks Frihedskamp 1940—45, Rådhuset på Frederiksberg og i København, Christiansborg, „Det kgl. Teater“ og Ryvangen.

Da vor frihed blev truet, kunne vi stå sammen

Manende ord ved den ukendte k-z-fanges mindesmærke af Poul Riis.

Ved den ukendte k-z-fanges mindesmærke ved Helligåndskirken på Strøget samlede „Gestapofangerne“ den 4. maj til en højtidelighed.

Formanden, professor Ove Hoff, indledte, og pastor Poul Riis talte.

Han sagde bl. a.:

Vi, for hvem ordene besættelse, modstandskamp, gestapo, koncentrationslejr, befrielse o. s. v. er en virkelighed, vil vel aldrig glemme, hvad befrielsesbudskabet 4. maj 1945 udløste i det danske folk. — Men tænk, vi er i den situation i dag, hvor mange unge slet ikke har en fornemmelse af krigens år og dermed heller ikke af, hvad der for os gemmer sig af dyrebart bag ordet „frihed“.

Hvorfor fejrer vi 4. maj.

Derfor — og i særdeleshed derfor — skal dette spørgsmål stilles: „Hvorfor fejrer vi 4. og 5. maj“? — Og vi stiller det ganske bevidst ved vore mindesmærker — som nu i aften ved den ukendte koncentrationslejr-fanges mindesmærke!

Vi stiller spørgsmålet samtidig med, at vi tænder lys, hører frihedsbudskabet — ja, vi prøver med disse mange ting at genfremstille 4. maj-stemningen. Skal man nemlig forstå sit folk og sin samtid, må man kende forudsætningerne for det, folket er og føler i dag — d. v. s., man må kende folkets historie.

Historien fortæller om tider, hvor landet blev pantsat til fremmede magthavere. Dengang var der også nogle få mænd, der havde mod og vilje til at kæmpe landet frit. — Man taler endnu om ånden fra de slesvigske krige.

Ikke blot synges om friheden, men kæmpe for den.

I dag kan vi føje til, at de nyeste og for os stærkeste ofre på frihedens alter er sket i vor tid. Det er vore kammerater — fra modstandskampen og fra koncentrationslejrene —, der satte livet til! Disse kammerater

viste med deres liv som indsats, at folkets frihed ikke bare er noget, der skal synges om, det skal der kæmpes for! Ja, denne frihed kan blive så meget truet, at kampen kan kræve liv!

Vi tænder lys i aften! — Vi vil minde disse vore kammerater, der med deres liv som indsats tændte lys for os og rakte os et budskab om, at „frihed er det bedste guld“!

Vi fik et frit Danmark igen. — Vi fejrer befrielsen ved først at bøje vore hjerter i et ønske:

Guds fred med vore døde
i Danmarks rosengård.
Guds fred med dem, som bløde
af dybe hjertesorg!

Først da har vi lov at glæde os og at juble over Danmarks frihed. — Først da kan vi fatte lidt af, at frihed — heller ikke i dag — er en selvfølge. Frihed er stadig noget, et folk skal ville — noget, der stadig skal bevares.

Vi, der engang var så enige i dette, at vi alle følte friheden truet af den samme fjende, føler os vel mere forskellige i dag; men eet må aldrig glemmes: Da vor frihed blev truet, kunne vi stå sammen!

Vi følte — mange af os —, at friheden blev os givet som en Guds gave og som en opgave!

Danmarks frihed kostede dyrt! — Derfor kaldes vi, hver på sin plads og ud fra sine forudsætninger, til en indsats for at bevare Danmark frit!

Kgl. kammersanger Henry Skjær sang frihedssangen og der sluttede med en gengivelse af frihedsbudskabet, som det lød over den engelske radio 4. maj 1945. Er orkester fra hjemmeværnets region 4 marcherede spillende gennem byen fra Nørregade til Strøget og sluttede med koncert på Tivolis kunstnerplæne.

På Museet for Danmarks Frihedskamp afsløredes et mindesmærke for den ukendte koncentrationslejr-fange, en bronzeskulptur af billedhuggeren Yan, skænket af Ny Carlsbergfondet.

BROAGER TRÆLASTHANDEL OG TRÆVAREFABRIK
AKTIESELSKAB

MICHAEL HANSEN JERN- OG STAALFORRETNING BYGGEMATERIALER HADERSLEV	N. PH. MØLLERS BOGHANDEL v. A. PH. MØLLER SKÆRBÆK
L. P. HANSEN SNEDKERMESTER BROAGER	ALS HUSHOLDNINGSSKOLE VOLLERUP
SKÆRBÆK BRUGSFORENING	SØNDERJYLLANDS KREDITFORENING HADERSLEV
JØRGEN IPLAND GRAASTEN	A/S SEVERIN SCHMIDT HADERSLEV
HOLGERS RENSERI Slotsgade 11 - Graasten	MICHELSSEN & JACOBI HADERSLEV
NIC. ALBERS DAMERNES MAGASIN GRAASTEN	AKTIESELSKABET HANSBORG (HADERSLEV TRÆLASTHANDEL)
JOHS. CHRISTENSEN VOGNMAND ALNOV PR. GRAASTEN	AABENRAA AUTOMOBILSELSKAB A/S
CARL C. BIEHL Bogtrykkeri - Papir en gros GRAASTEN	KONFEKTIONSFABRIKKEN „KOFA“ A/S AABENRAA
GRAASTEN ANDELSSLAGTERI	
JENS CHRISTIANSEN STEVELT	
BEVTOFT NY SAVVÆRK OG IMPRÆGNERINGSANSTALT	

BØGER

Krigen — i enkelte oplevelser.

Hans Edvard Teglers:

Sabotage. Amatørernes oprør.
164 sider. Stig Vendelkærs
forlag.

Det er en udmærket idé, der er gennemført i denne bog, at give en række enkelte skildringer af oplevelser fra modstandskampens tid, skrevet af de personer, som selv var med i det hele.

Når man skal fortælle, ikke mindst den opvoksende slægt, om den mærkelige tid, er det netop en sådan bog, man har brug for.

De enkelte beretninger står levende og klart for læseren. De er udmærket fortalt, og med et stænk af humor, som gør, at de i sig selv rå og hårde oplevelser ikke virker ophidsende, men alligevel sande. Man kan tage beretninger frem, en ad gangen, og få en helhed ud deraf.

Man får et sandt og stærkt indtryk af, hvorledes modstandsbevægelsen voksede frem i dansk ungdom, først famlende, usikkert, diskuterende, for derefter at gå over i direkte handlinger, drevet frem af en dyb og ægte forargelse over det „officielle“ Danmarks svigten, en umiddelbar fædrelandskærlighed og et oprigtigt had til nazismen og alt dens væsen.

Bogen er naturligvis også fyldt med dramatik, men uden falsk pynt. Den kan derfor kun virke direkte fængslende. Det er først og fremmest helt unge mennesker, det drejer sig om, men det gør kun bogen så meget mere interessant.

Og midt i det hele møder man også træk af sund menneskelighed, også fra tyskeres side, det er velgørende, at forfatterne ganske øjensynligt selv midt i den hårde kamp har bevaret deres egen menneskelige personlighed frisk. De er ikke blevet fordærvet af kampens hårdhed.

I sig selv er det et smukt minde om en ungdom, som forstod, hvad det betyder at stille sig til ubetinget rådighed for en stor sag.

Undertitlen: *Amatørernes oprør*, er i høj grad rammende, fordi den klart angiver, at det her går ud på at fortælle om de mange umiddelbare, uvilkårlige reaktioner indenfor dansk ungdom, ikke noget systematisk, planlagt arbejde, men netop et opbud af hidtil skjulte kræfter. For at det var amatøragtigt, er jo ubestrideligt, men netop af samme grund virker det også inspirerende at læse om.

Her skal ikke gores rede for de en-

kelte sabotagehandlinger, der bliver fortalt om. Mange af dem vil være bekendt fra andre beretninger, men de har alle det friske præg, som kun den beretning får, der ligesom er sprunget direkte ud af handlingen.

PAUL HOLT.

Tuviah Friedman:

Jeg jagede Eichmann.
284 sider. 19,75 kr.

Nyt Nordisk Forlag.

Den første halvdel af bogen er en rystende skildring af jødernes fortvivlede kamp for at overleve de nazistiske rædselsgerninger mod menneskeheden. Forfatteren fortæller ikke alene om hans egen og hans families håbløse modstand mod tyskerens udryddelseskampagne, men viser tillige, hvilke raffinerede og udspekulerede metoder, der blev bragt i anvendelse. Gang på gang rystes man i sit inderste under læsningen, over at mennesker kan synke så dybt i råhed og brutalitet. 20 millioner mennesker myrdet i tyske koncentrationslejre og gaskamre, heraf 6 millioner jøder.

Er disse grusomheder allerede glemt? Kender tysk — og for den sags skyld hele verdens — ungdom af i dag disse ugeringer? Ellers bør man læse denne bog.

Tuviah Friedman glemte ikke. Hele sit liv viede han til at jage den ansvarlige for menneskehedens største forbrydelse, Adolf Eichmann, og han fandt ham til sidst i Argentina. Eichmann havde forstået at udslette sporene efter sig, og han levede i mange år et roligt liv på en gård ikke langt fra Buenos Aires. Under jagten på ham blev mange andre nazistiske storforbrydere fanget og straffet. Nu sidder den største af dem alle i et af Israels fængsler.

„Jeg er uskyldig; jeg har kun handlet efter ordre“, var hans kommentar efter tilfangetagelsen. Sådan søger de alle at skyde ansvaret fra sig. Hele verden venter nu spændt på processens afslutning — og dommen.

A. HJORTH HALD.

Gestapofangerne

Landsstævne i Sønderjylland.

Som tidligere nævnt finder Gestapofangerens landsstævne sted i år i Sønderjylland.

Deltagerne fra København tager med toget lørdag den 3. juni kl. 10,30

over Mommark til Als. Man ankommer til Als Husholdningsskole og vandrehjem kl. 16,45. Der bliver sønderjysk aften, og søndag går turen gennem Sønderborg til Dybbøl, Graasten og ad fjordvejen til Krusaa og Frøslev.

Mandag bliver der besøg på fabrikken Danfoss, hvis vækst jo er eventyrlig. Der afrejses fra Vollerup mandag kl. 15,58, således at man er i København kl. 21,55.

Deltagere må regne med en pris på togbilletten på 40,80 kr. Bliver deltagerantallet i togrejsen over 25, kommer prisen ned på 37 kr. 50 øre. For ophold og forplejning betales ca. 40 kr. ialt.

Man regner med såvel jyske som norske gæster.

Udflugt.

Sjællandsafdelingen har udflugt til foreningens gode ven, Louis Rasmussen, Rosmosegård, Brostykke, lørdag den 24. juni. Der er afgang med busen fra Toftegårds plads kl. 16.

Tilmelding sker til Arild Mikkelsen, Asta 583.

Dachau-Klubben

DACHAU-BEFRIELSEN MINDET

Aktuel Congo-aften i tilslutning til mindehøjtideligheden.

Lørdag den 29. april samlede Dachau-klubben en stor kreds af medlemmer med pårørende ved mindesmærket for den ukendte k-z-lejr-fange.

Sognepræst Kai Lænkholm talte og mindede om den uforglemmelige befrielse fra lejren samt mindedes de faldne kammerater.

Ved et efterfølgende samvær i Admiral Gjeddes Gård viste oversergent J. Madsen en interessant farvefilm, han selv havde optaget, da han som medlem af det danske militærpoliti gjorde tjeneste i Congo.

Formanden Sv. Busk overrakte en gave med klubbens bomærke til Marianne Beermann som tak for hendes oversættelsesarbejde af Dachau-bogen.

Aftenen sluttede med kammeratligt samvær omkring kaffebordet.

DE UNGE TÆNDTE TUSIND LYS

Ungdommens hægen om traditionerne er den sikreste garanti for, at traditionerne er levende og vil vedblive at være det. De levende lys, som tændtes i vinduerne landet over om aftenen den 4. maj for 16 år siden, blev en skik, der ikke gik „af mode“. Og et initiativ som det, kollegianerne på Otto Mønsted-kollegiet i Vigerslev Allé i København den 4. maj tog, vil medvirke til at sikre, at den heller ikke gør det. De unge — som næppe selv kan have nogen erindring om den rigtige 4. maj — stillede lys i alle kollegiets vinduer. Op mod tusind stearinlys tændtes og brændte et par timer i den halvluse aften, den sidste før de lyse nætter, som ifølge kalenderen begynder 5. maj.

„DE HVIDE BUSSER“ MINDET

I skæret af den blafrende ild fra offerskålen mindedes danske ex-fanger Neuengammes befrielse.

På årsdagen for Neuengamme-lejrens befrielse, den 20. april, samledes en kreds af tidligere fanger ved den ukendte k-z-fanges mindesmærke på Strøget.

16 år var gået, men trods den kolde aprilaften var mange kommet til stede for en stund at mindes det gripende øjeblik, da „De hvide Busser“ kørte ind i lejren for at bringe nordmænd og danskere tilbage til livet. Man ville naturligvis også ved sin

tilstedeværelse hædre mindet om de kammerater, der satte livet til i frihedskampen.

Ved den stiliserede trefod var der lagt små beskedne buketter, men også kranse bl. a. fra Frihedsfonden, „Danske Neuengamme-fanger“ og „Erhvervshæmmede fra Frihedskampen“.

På Fællesudvalgets vegne indledte arkitekt *Hemming Theisen*, hvorefter overlæge, dr. med. *Paul Thygesen* talte.

Han sagde bl. a.:

— Verden stod dengang ved en skillevej. Der måtte tages et valg.

Nu 16 år efter står verden ved en ny skillevej. Denne gang skal valget ikke alene træffes på egne vegne, men også på ufødte slægters vegne. I den situation hører vi igen de nøgterne, der advarer mod at træffe et menneskeligt valg. Vi hørte dem under modstandskampen, vi hørte dem igen under atommarchen forleden. Men vi må som dengang træffe vort valg under ansvar som mennesker.

Paul Thygesen sluttede sin mættende tale med at citere Halfdan Rasmussens vers på den mindesøjle, hvorom de gamle fanger samledes, de vers, der slutter med ordene: Giv os mennesket igen.